Mekân ve Mekânsal Sorunlar

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Mekân**; insanların doğal çevreyle etkileşime girerek anlam ve kimlik kazandırdığı, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel süreçlerin bir araya geldiği **dinamik** yeryüzü parçasıdır. Mekân zamanla değişir ve dönüşür.
- **Mekânsal sorun**; yerel, bölgesel ya da küresel ölçekte ortaya çıkan fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel problemlerdir. Çevre kirliliği, plansız kentleşme, arazinin yanlış kullanımı ve su yetersizliği örnektir.
- Sınıflandırma: **ölçeğe göre** (yerel, bölgesel, küresel), **tematik içeriğe göre** (sosyal, ekonomik, çevresel, politik/yönetsel) ve **mekânın niteliğine göre** (kentsel, kırsal). Bir sorun aynı anda birden çok sınıfa girebilir.
- Her mekânsal sorun coğrafyanın bir **alt dalıyla** ilişkilendirilebilir: heyelan ve yer şekilleri → jeomorfoloji, iklim → klimatoloji, sular → hidrografya, canlılar → biyocoğrafya, toprak bozulması → toprak coğrafyası, göç ve yaşlanma → nüfus coğrafyası, kentleşme → yerleşme coğrafyası, işsizlik ve üretim → ekonomik coğrafya, afet riski → afetler coğrafyası.
- Coğrafya bir sorunu incelerken önce sorunun **ne olduğunu** belirler, sonra soruna yol açan **mekân özelliklerini ve koşulları** tespit eder, **etkilerini** ortaya koyar, benzer sorunları yaşayan ya da yaşayabilecek yerlerin **dağılışını** inceler ve **çözüme** katkı sunar.
- Anahtar kavramlar: **dağılış** (bir olgunun yeryüzünde nerelerde ve nasıl yayıldığı), **bağlantı** (mekânlar arasındaki doğal ve beşerî etkileşim), **bilimsel yaklaşım** (veriye ve konuma dayalı sistemli inceleme).

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki mekânsal sorunları **ölçeklerine** göre eşleştiriniz.

1. Bir sokakta yağmur suyu ızgaralarının tıkanması
2. Birkaç ili kapsayan bir ovada yer altı suyu seviyesinin düşmesi
3. Atmosferdeki sera gazı miktarının artması

a) Bölgesel b) Küresel c) Yerel

2 Mekân kavramıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Mekândaki değişimler yeni sorunlar doğurabilir.
B) Mekân durağan bir yapıdadır; zaman içinde değişmez.
C) Mekân, doğal ve beşerî süreçlerin bir araya geldiği yeryüzü parçasıdır.
D) İnsanlar mekâna anlam ve kimlik kazandırır.
E) Bir şehir, sürekli değişen bir mekân örneğidir.

3 Aşağıdakilerden hangisi **tematik içeriğine** göre **çevresel** bir mekânsal sorundur?

A) Bir göle arıtılmamış atık su verilmesi
B) Göç nedeniyle köylerde yaşlı nüfus oranının artması
C) Maden ocağının kapanmasıyla işsizliğin artması
D) İki yerel yönetim arasındaki yetki karmaşası yüzünden hizmetin aksaması
E) Konut fiyatlarının gelir düzeyine göre hızla yükselmesi

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Mekânsal sorunlar yalnızca kentlerde ortaya çıkar.
( ) Plansız kentleşme bir mekânsal sorundur.
( ) Bir mekânsal sorun hem yerel hem kentsel hem de çevresel olarak sınıflandırılabilir.
( ) Mekânsal sorunlar yalnızca doğal süreçlerden kaynaklanır.

5 Aşağıdaki mekânsal sorunların hangi **coğrafya alt dalının** inceleme alanına girdiğini yazınız.

a) Eğimli bir yamaçta toprak kayması nedeniyle yolun kapanması
b) Yanlış sulama sonucu tarlalarda tuzlanma oluşması
c) Orman yangınları nedeniyle bazı hayvan türlerinin azalması
ç) Kurak yıllarda akarsu debisinin düşmesi

6 Aşağıdakilerden hangisi **kentsel** bir mekânsal sorundur?

A) Tarım arazilerinin miras yoluyla küçük parçalara bölünmesi
B) Meralarda aşırı otlatma
C) Kışın köy yollarının kar nedeniyle kapanması
D) Trafik sıkışıklığı ve otopark yetersizliği
E) Öğrenci azlığı nedeniyle köy okulunun kapanması

7 Coğrafya bilimi bir mekânsal sorunu incelerken **ilk olarak** aşağıdakilerden hangisini yapar?

A) Sorunun ne olduğunu belirler.
B) Soruna yol açan mekân özelliklerini tespit eder.
C) Çözüm önerileri geliştirir.
D) Sorunun çevreye etkilerini ortaya koyar.
E) Benzer sorunları yaşayan yerlerin dağılışını inceler.

8 Aşağıdakilerden hangisi **küresel** ölçekli bir mekânsal sorundur?

A) Bir kasabada park alanlarının yetersizliği
B) Bir ilçe merkezinde gürültü kirliliği
C) Okyanuslarda plastik atıkların birikmesi
D) Bir köyün içme suyu şebekesinin eskimesi
E) Bir mahallede sel baskını

9 Aşağıdaki açıklamalarda boş bırakılan kavramları yazınız.
a) Bir olgunun yeryüzünde nerelerde ve hangi yoğunlukta görüldüğünü ifade eden kavram: .....
b) Farklı mekânlar arasındaki doğal ve beşerî etkileşimi ifade eden kavram: .....

10 Aşağıdakilerden hangisi mekânın **dinamik** yapısına örnek olarak gösterilebilir?

A) Bir ilin matematik konumu
B) Bir balıkçı köyünün turizmle birlikte otel ve yazlıklarla dolu bir kıyı kasabasına dönüşmesi
C) Bir ülkenin ekvatora olan uzaklığı
D) Bir gölün hangi yarım kürede bulunduğu
E) Bir dağın zirvesinin deniz seviyesinden yüksekliği

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Tabloda beş mekânsal sorun ölçek, tematik içerik ve mekânın niteliğine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre numaralanmış satırların hangisinde **ölçek** yanlış belirtilmiştir?

	Mekânsal sorun	Ölçek	Tematik içerik	Mekânın niteliği
I	Bir mahallede çöplerin düzensiz toplanması	Yerel	Çevresel	Kentsel
II	Bir ülkenin doğusundaki birçok ilde köylerin göçle boşalması	Bölgesel	Sosyal	Kırsal
III	Kutup buzullarının erimesiyle deniz seviyesinin yükselmesi	Küresel	Çevresel	—
IV	Bir kentte büyük bir fabrikanın kapanmasıyla işsizliğin artması	Yerel	Ekonomik	Kentsel
V	Bir köyde meraların aşırı otlatılması	Küresel	Çevresel	Kırsal

A) I B) II C) III D) IV E) V

12 "Bir ilçe merkezinde dere yatağı kapatılarak üzerine yol yapılmış, yağışlı günlerde caddeleri su basmaya başlamıştır."
Bu sorun için yapılan I. yerel ölçekli, II. kentsel, III. çevresel sınıflandırmalarından hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

13 "Bir köyde seracılık için yer altı suyunun aşırı çekilmesi sonucu kuyu sularında tuzluluk artmıştır."
Bu sorunu **ölçeğe**, **tematik içeriğe** ve **mekânın niteliğine** göre sınıflandırınız; ilgili olduğu bir alt dalı yazınız.

14 Aşağıdaki eşleştirmelerin hangisinde mekânsal sorun ile ilgili coğrafya alt dalı **yanlış** verilmiştir?

A) Heyelan nedeniyle kara yolunun hasar görmesi – Jeomorfoloji
B) Kömür madenlerinin kapanmasıyla işsizliğin artması – Ekonomik coğrafya
C) Bir kentte plansız yapılaşma nedeniyle altyapının yetersiz kalması – Yerleşme coğrafyası
D) Kırsaldan kente göçle köylerde yaşlı nüfus oranının artması – Klimatoloji
E) Sıcaklık artışıyla iklim kuşaklarının sınırlarının kayması – Klimatoloji

15 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Mekânsal sorunlar tematik içeriğe göre sosyal, ekonomik, çevresel ve politik/yönetsel olarak ayrılabilir.
( ) Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir sorun küresel ölçekli olamaz.
( ) Bir sorunun ölçeği, etkisinin yayıldığı alanın büyüklüğüne göre belirlenir.
( ) Mekânın niteliğine göre sınıflandırmada kentsel ve kırsal sorunlar ayırt edilir.

16 Coğrafya bilimini mekânsal sorunları incelerken diğer bilimlerden ayıran temel soru aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sorun hangi kimyasal tepkimelerle oluşur?
B) Sorunun maliyeti kaç liradır?
C) Sorunu ilk kim fark etmiştir?
D) Sorun nerede ortaya çıkıyor ve neden orada görülüyor?
E) Sorunla ilgili yasal düzenleme hangi yıl yapılmıştır?

17 Grafikte bir belediyeye bir yılda gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı verilmiştir (temsilî veri). Buna göre şikâyetlerin yüzde kaçı **gürültü, yeşil alan ve atık** gibi çevresel nitelikteki konulardadır? İşleminizi gösteriniz.

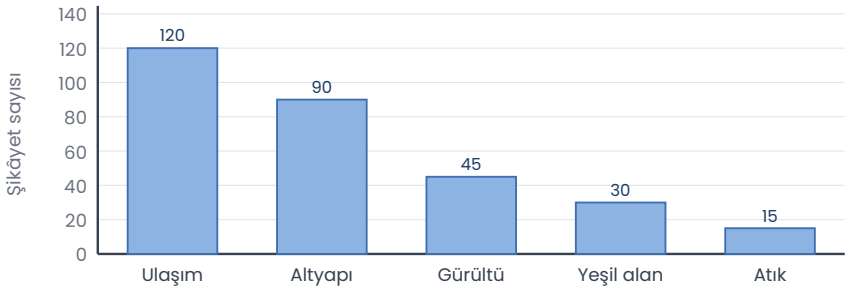

18 Bir kıyı köyünde turizm hızla gelişmiş, yaz aylarında nüfus birkaç katına çıkmaya başlamıştır. Bu değişimin köyde ortaya çıkarması **en olası** mekânsal sorun aşağıdakilerden hangisidir?

A) Köyün ekvatora uzaklığının değişmesi
B) Kıyıdaki gel-git genliğinin artması
C) Yaz aylarında içme suyu ve atık su altyapısının yetersiz kalması
D) Köyde kışın aşırı soğuk görülmesi
E) Köyün yükseltisinin azalması

19 Yaşadığınız ya da tanıdığınız bir yerden **bir kentsel** ve **bir kırsal** mekânsal sorun örneği yazınız; her birinin tematik türünü belirtiniz.

20 Aşağıdakilerden hangisi **bağlantı** kavramına en uygun örnektir?

A) Bir kentin kuruluş tarihinin araştırılması
B) Akarsuyun yukarı havzasındaki ormansızlaşmanın aşağı havzadaki baraj gölünün alüvyonla dolmasını hızlandırması
C) Bir gölün yüzölçümünün ölçülmesi
D) Bir ilin nüfusunun sayılması
E) Bir dağın zirve yükseltisinin belirlenmesi

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Bir akarsu deltasında son yıllarda kıyı çizgisi karaya doğru gerilemektedir. Uzmanlar; akarsu üzerine yapılan barajların tutulan alüvyon nedeniyle kıyıya ulaşan malzemeyi azalttığını, yatağından kontrolsüz kum çekildiğini ve kıyıya yakın alanlarda yapılaşmanın hızlandığını belirtmektedir. Gerileme; çeltik tarlalarına tuzlu su karışmasına, kıyıdaki yolların zarar görmesine ve sulak alandaki kuş türlerinin azalmasına yol açmaktadır.
Bu parçada anlatılan mekânsal sorunla ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Sorunun çözümü farklı alt dalların verilerini birlikte kullanmayı gerektirir.
B) Sorunun hem ekonomik hem çevresel etkileri vardır.
C) Sorunun ortaya çıkmasında beşerî faaliyetler etkilidir.
D) Akarsuyun yukarı çığırındaki uygulamalar kıyıyı etkilemektedir.
E) Sorun yalnızca doğal süreçlerden kaynaklanmaktadır.

22 I. Bir apartmanın otopark eksikliği nedeniyle araçların sokağa park edilmesi
II. Bir akarsuyun yukarı havzasındaki fabrika atıklarının suya karışması
III. Tropikal ormanların geniş alanlarda yakılarak tarım alanına dönüştürülmesi
IV. Öğrenci azlığı nedeniyle bir köy okulunun kapanması
Bu sorunlardan hangilerinin etkisinin, ortaya çıktığı yerin çok ötesine yayılması **beklenir**?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) III ve IV E) II, III ve IV

23 Grafikte bir ovanın arazi kullanımının 2005 ve 2025 yıllarındaki dağılımı verilmiştir (temsilî veri, km²). Buna göre aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

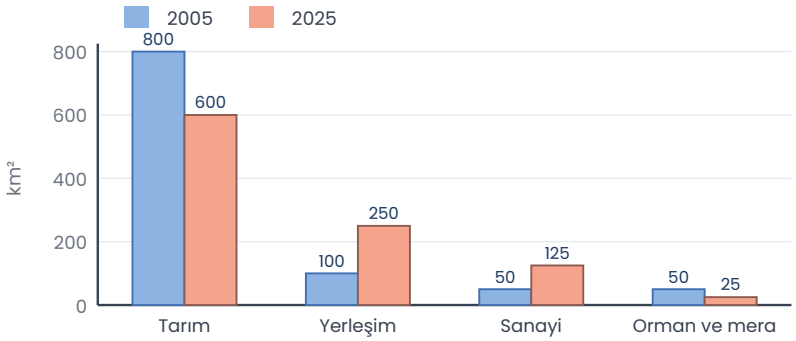

A) Sanayi alanındaki artış oranı, yerleşim alanındaki artış oranından fazladır.
B) Yerleşim alanı 2,5 katına çıkmıştır.
C) Orman ve mera alanı yarıya inmiştir.
D) Yerleşim ve sanayi alanlarındaki toplam artış, tarım alanındaki azalmadan fazladır.
E) Tarım alanı %25 azalmıştır.

24 Önceki sorudaki ovada 2005-2025 arasında görülen arazi kullanımı değişiminin ortaya çıkarabileceği **iki** mekânsal sorunu yazınız ve her birinin tematik türünü belirtiniz.

25 Hava kirliliği bir kentte yerel bir sorun olarak görülebilir; bacalardan çıkan kükürtlü gazlar rüzgârla sınır ötesine taşınıp asit yağmurlarına yol açtığında bölgesel bir sorun hâline gelir; sera gazlarının birikmesi ise küresel ısınmaya katkı yapar.
Bu bilgiler mekânsal sorunlarla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

A) Çevresel sorunlar ekonomik sonuç doğurmaz.
B) Mekânsal sorunların ölçeği hiçbir zaman değişmez.
C) Küresel sorunların yerel bir kaynağı olamaz.
D) Aynı türden bir sorun farklı ölçeklerde ortaya çıkabilir.
E) Hava kirliliği yalnızca kentlerde görülür.

26 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Bir ovanın sanayi ve yerleşme alanına dönüşmesi, gıda güvenliğini etkileyebilecek bir mekânsal sorundur.
( ) Mekânsal sorunların sınıflandırılmasında kullanılan ölçütler birbirini dışlar; bir sorun yalnızca bir sınıfa girer.
( ) Bir sorunun hangi alt dalla ilişkili olduğu, sorunun temelindeki doğal ya da beşerî unsura göre belirlenir.
( ) Benzer özelliklere sahip yerlerin dağılışını incelemek, aynı sorunun başka nerelerde görülebileceğini öngörmeye yardımcı olur.

27 Bir ilçede 2000-2025 yılları arasında 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı köylerde %12'den %31'e, ilçe merkezinde ise %7'den %11'e yükselmiştir (temsilî veri).
Bu verilerden hareketle yapılabilecek **en uygun** çıkarım aşağıdakilerden hangisidir?

A) Genç nüfusun köylerden göç etmesi, kırsalda yaşlanmayı merkeze göre daha çok hızlandırmış olabilir.
B) Köylerde doğum oranı artmıştır.
C) Köylerde yaşlanma yalnızca iklim koşullarından kaynaklanmıştır.
D) İlçe merkezinin nüfusu köylerin nüfusundan azdır.
E) İlçe merkezinde yaşlı nüfus azalmıştır.

28 Aşağıdakilerden hangisi, bir mekânsal sorunun çözümünde coğrafyanın **dağılış** yaklaşımını kullandığına örnektir?

A) Obruk çevresindeki arazilerin fiyatlarının listelenmesi
B) Obruk oluşan alanların jeoloji ve yer altı suyu verileriyle birlikte haritalanarak benzer risk taşıyan yerlerin belirlenmesi
C) Obruk oluşumunu anlatan bir şiir yazılması
D) Bir obruğun derinliğinin tek başına ölçülmesi
E) Obrukla ilgili bir yasanın maddelerinin incelenmesi

29 Aşağıdaki başlıklara göre yaşadığınız çevreden bir mekânsal sorunu çözümleyiniz.
a) Sorunun adı ve yeri b) Ölçeği ve tematik türü c) İlgili alt dal(lar) ç) Sorunun nedenleri d) Bir çözüm önerisi

30 Bir kıyı kentinde görülen sorunlarla ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

A) Turizm sezonu dışında işsizliğin artması – Ekonomik
B) Balıkçı barınağında deniz suyunun kirlenmesi – Çevresel
C) Kıyı şeridine yakın yapılaşmanın deniz manzarasını kapatması – Kentsel
D) Kentin bir mahallesindeki kanalizasyon taşkını – Yerel
E) Kentin kıyısındaki dolgu alanına yapılan yolun trafiği artırması – Kırsal

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**